

jóformán semmi erkölcsi és művészi-esztétikai nevelés nem folyik”.

A fenti két, elsősorban szépirodalmi írás arra hívja fel figyelmünket, hogy a jelenleginél sokkal jobban és sokkal differenciáltabban kellene ifjúságunkat megismerni. Semmiféleképpen nem nyugodhatunk bele abba, hogy a szépirodalmat súroló — különben értékes — írások legyenek jóformán egyetlen forrásaink az ifjúság megítélésében.

Az ifjúság és annak nevelésével foglalkozó cikkek között igen örvendetes, hogy MURÁNYI MIHÁLY a pszichológia segítségével közelíti meg a világnézeti nevelés problémáit. (*Érzelmi fejlődés és vallásosság. A gyermekkori lelki fejlődés néhány problémájáról.* Világosság, 1962. 12. sz.) E tanulmányban oly hosszú idő után először történik kísérlet a világnézeti nevelés tudományos megalapozására.

Ugyancsak a világnézeti neveléssel kapcsolatos *Az ateista nevelés kérdései a Szovjetunióban* (Világosság, 1962. 9. sz.) című — a Voproszi filozófiai 1962. 7. számából átvett — közlemény is, mely igen értékes felmérési adatokat is tartalmaz.

Az iskolaegészségügy kérdéseivel foglalkozó két tanulmány elsősorban adatközlő jellegű. LINKA ZOLTÁN (*A fiatalkorúak szeszital fogyasztásának iskolaorvosi vonatkozásai, Népegészségügy, 1962. 10. sz.*) az alkoholfogyasztás mértékét vizsgálja a táborozó ifjúság körében. Vizsgálatai és évek óta szerzett tapasztalatai szerint a tanulók nyári táborozás alkalmával rendszeresen fogyasztanak szeszestalt, s a

fogyasztás évek óta emelkedő jellegű. A Balaton körüli táborok ellenőrzése során 42 üveg pálinkát, 23 üveg rumot és 8 üveg bort koboztak el a tanulóktól, melyet általában a „csendes” pihenőben szoktak elfogyasztani. Az anya és csecsemővédelem, az iskolaorvosi és iskolafogászati adatokat 1961-re vonatkozóan a Népegészségügy 8. száma közli (*Statisztikai adatok Magyarország 1961. évi egészségügyi helyzetéről*). Neveléstörténeti tanulmányok részben a ROUSSEAU évfordulóval kapcsolatosak, részben helytörténeti kutatások kisebb adatfeltárásai. Az előző csoportban jelentősebb SZÁVAI NÁNDORNAK: *Rousseau vallomásai* című megemlékezése az Új Írás 1962. 10. számában.

A helytörténeti kutatások eredményeit tükröző közlemények között jelentősebb KRAMMER JENŐ: *A nyolcvanéves kismartoni polgári iskola (ma Hauptschule) múltjából* (Soproni Szemle, 1962. 4. sz.), FRISNYÁK SÁNDOR: *Ballagi Károly élete és földrajzi munkássága* (Borsodi Szemle, 6. sz.), valamint V. KOVÁCS SÁNDOR: *Gergely Ferenc dedik tankönyvei* (Magyar Könyvszemle, 1962. 2—3. sz.). Mindhárom közlemény színvonala messzemenően bizonyítja a helytörténeti kutatások jelentőségét neveléstörténeti kutatásainkban.

A nem pedagógiai folyóiratokban megjelent, témaválasztásukban gazdag, színvonalukban igényes cikkek és tanulmányok sokban hozzájárulhatnak megoldatlan pedagógiai kérdéseink tisztázásához.

JÁKI LÁSZLÓ

THE BRITISH JOURNAL OF EDUCATIONAL PSYCHOLOGY XXXII. köt. 1962.

Az évente háromszor megjelenő neveléstechnikai folyóirat — a Brit Pszichológiai Társaság és a „College-ekben és Nevelési Bizottságokban működő tanítók társaságának” közös kiadványa — elsősorban cikkeinek igen magas tudományos igényességével tűnik fel. Ez főleg az alkalmazott módszerekre vonatkozik; az egyébként rövidre fogott tanulmányok szinte kivétel nélkül gondos matematikai alátámasztással, a legújabb statisztikai számítások fegyverzetében jelennek meg. Téma szerint sok olyat tartalmaznak, ami rendkívül érdekes és számunkra is felhasználható; e tekintetben azonban több mozzanat zavarja a magyar tudományos élethez szokott olvasót. Ámbár a kívülálló erről csak fenntartással nyilatkozhat, az embernek nincs az az érzése, hogy a cikkek többsége a pedagógiai problematika fókuszából fakad. Mintha a témaválasztásban sokszor illetéktelenül nagy szerepet kapott volna a szerző vagy a munkaközösség egyéni érdeklődése. Ez természetesen még nem volna baj, ha egyrészt centrális kérdések is kellő súllyal jutnának szóhoz, másrészt nem érintené néha

az embert az „ezt is lehetne vizsgálni”, „ezzel még nem sokan foglalkoztak, érdemes volna megnézni” keletkezési indítéknak a gyanúja. A másik — az előbbtitől nyilván nem független momentum — a tanulmányoknak, hogy úgy mondjuk, ezotérikus volta. Szinte egytől egyig, egyetemi tanszékekről származnak, a gyakorlatban működő pedagógusok még munkatársakként sem igen szerepelnek. Ugyancsak összefügg ezzel, hogy az erősen kísérleti beállítástú folyóiratban pedagógiai kísérletekről alig olvashatunk.

A kötet egyébként érdekes alkalmat nyújt arra, hogy e kérdésekben az ottani nevelépszichológiai kutatók álláspontját is megismerjük. A pedagógiai kutatásról szóló szimpozion keretében egyik észrevételünket a munkatársak is vallják, és a pedagógiai kutatás „siralmas helyzetéről” szólva, elég élesen bírálják az át nem gondolt, pénzt és munkát felemésztő felméréseket és az ötletszerű kísérletezést. Ezzel szemben a kutatásnak tudományos kutatókra való korlátozása tudatosan képviselt álláspont: az egyik cikk írója, aki

a tanítók bevonásának még csak a lehetőségéről ír, a következő közleményekben szigorú kritikában részesül.

Úgy gondoltuk, hogy első alkalommal nem érdektelen, ha az évfolyam valamennyi cikkének a témáját ismertetjük.

I. rész. — B. W. SUMOTIRTO: Social Attitudes Among High School Students in Indonesia (*Főiskolai diákok szociális magatartása Indonéziában*). A felelősségtudat megállapítására bizonyos társadalmi objektumokkal szemben (önmaga, család, barátok, iskola, társadalom, a „becsületesség” elvont fogalma) 512 főiskolai diákot Indonézia különböző városaiból az ún. páros összehasonlítás módszerével vizsgáltak. A vizsgálat során 15 megadott helyzetben 2—2 viselkedési lehetőség között kellett választani, mégpedig a normatív viselkedés („mit kellene N.-nek tenni”) és a valósan várható viselkedés („mit tenne N. valójában”) megadásával. A társadalommal szemben való felelősségtudat igen jelentősen felülmúlta az individualista szempontot, ami szerző szerint, ALLPORT és GILLESPIE vizsgálataira való hivatkozással, határozott ellentétben áll a „nyugati” (amerikai és részben európai) diákok individualista, saját „világi sikerekre” irányuló beállítással. (Egy másik idézett munka — HUGHES és THOMPSON — szerint, az USA északi államainak fehér gyermekei alacsonyabb értékeket tulajdonítottak az „igazságosságnak”, mint a déli államok néger gyermekei.) Az eredményt a szerző részben a kölcsönös segítség indonéz falvakban élő hagyományával, részben a gyarmatosítás elleni harcok közösség-összekovácsoló hatásával hozza összefüggésbe.

O. C. SAMPSON: Reading Skill at Eight Years in Relation to Speech and other Factors (*Olvadási-készség 8 éves korban a beszédhez és egyéb tényezőkhez való viszonyában*). Longitudinális vizsgálat, amelyben 50 gyermeknek 1 1/2, 2 1/2, 5 és 8 éves korában vizsgálták beszéd-készségét mind a szókincs, mind a nyelvi kifejezés szempontjából, és a nyert eredményeket összehasonlították a 8 évesek olvasási készségével, utóbbit egyrészt az olvasott szöveg megértésének, másrészt az olvasás pontosságának szempontjából nézve. Az olvasási készség — mindkét szempontból — igen magas korrelációt mutatott a gyermek beszéd-fejlődésével, kevésbé magasat a nem-verbális intelligenciával. Összefüggött az olvasás megértési tényezője az otthonról nyert indítékekkel is. Jó olvasási készség nem volt inkompatibilis a gyermek rossz alkalmazkodási képességével. A beszédmechanizmus és az olvasási készség összefüggése nem mutatott világos képet, mivel a beszédhibás gyermekeknél egyéb zavaró tényezők (alacsony intelligencia, rossz családi környezet) is szerepeltek.

G. E. R. BORROUGH és J. N. MORRIS: Factors involved in Learning a Simple Musical

Theme (*Egy egyszerű zenei téma megtanulásában szereplő tényezők*). Egy 8 ismétlésben adott egyszerű dallam megtanulásának faktor-analízise a muzikalitást vizsgáló és egyéb tesztek segítségével. A folyamat komplex és egyes tényezői nem követik a tanulási görbét (pl. maximumuk a 3. ismétlésnél van és onnan esnek).

I. R. J. PETRIE: Residential Treatment of Maladjusted Children. A Study of Some Factors Related to Progress in Adjustment (*Roszzul alkalmazkodó gyermekek állami gondozása. Tanulmány egyes, az alkalmazkodásban való fejlődéssel összefüggő tényezőkről*). — Huszonhárom 7—12 éves, speciális intézetben elhelyezett, rosszul alkalmazkodó gyermek fejlődését másfél év leforgásán belül a periódus elején, közepén és végén lefolytatott vizsgálatokkal (WECHSLER-féle intelligencia-teszt, olvasási és számolási tesztek, a viselkedésnek a „Bristol Guides” mércéjébe való besorolása és projekciós tesztek segítségével) állapították meg. Ettől függetlenül az iskola is besorolta a gyermekeket a viselkedés, a tünetek súlyossága és az észlelt javulás foka szerinti kategóriákba. A javulás minden vizsgálat átlagos eredményében megállapítható volt. Egyénileg a fejlődés egyenetlensége volt tapasztalható: az első 9 hónapban erősebb javulást felmutató gyermekek ezt nem feltétlenül folytatták a következőkben. A javulásban bizonyos szerepe van a tünetek súlyosságának és a gyermek intelligencia-fokának, de legnagyobb a jelentősége a családi környezetnek ill. a családi környezetben beállt javulásnak. (A 7 legkisebb fejlődést felmutató gyermek közül 5-nek az otthoni körülményei különösen rosszak voltak, feltételezhető, hogy ezek bizonyos foglalkozástékelték képességüket a felnőttekkel való pozitív kapcsolatra.)

M. E. HEBRON: A Factorial Study of Learning a New Number System and its Relation to Attainment, Intelligence and Temperament (*Egy új számrendszer megtanulásának faktoriális elemzése képességre, intelligenciára és vérmérsékletre való vonatkozásban*). Tizenkét éves tanulóknak 1—1 1/2 óra alatt különböző feladatok során meg kellett tanulniuk a számolást a 8-as, majd ennek alapján az 5-ös számrendszerben. A faktoriális vizsgálat nemcsak az intelligenciával és a már tanult anyaggal mutatott ki összefüggést, hanem a tanulóknak — egy szociometrikus teszt („melyik pájtást választanád egy táborban együttes szórakozásra, kutatásra, ápoló szerepre”) segítségével megállapított — extravertált ill. introvertált egyéniséggel. Az extravertáltak könnyebben sajátítanak el új és szokatlan ismereteket.

R. L. CURRY: The effect of Socio-Economic Status on the Scholastic Achievement of Sixth Grade Children (*A társadalmi-gazdasági helyzet hatása VI. osztályos tanulók iskolai teljesít*

ményeire). 360 tanulón végzett vizsgálat azt mutatta, hogy magas intelligencia-szint mellett a társadalmi-gazdasági helyzetnek nincs befolyása az iskolai teljesítményre. Az intellektuális képességek csökkenésével ez a befolyás nagyban növekszik, főleg a nyelvi, kevésbé az aritmetikai teljesítmények vonalán.

D. R. P. WILLIAMS: Abstract and Concret Modes of Classification in a Primitiv Society (*Az osztályozás absztrakt és konkrét módjai egy primitív társadalomban*). Szemben az eddigi kutatókkal, akik primitív népek megismerési folyamatainak vizsgálatához nyugati típusú teszt-anyagot használtak és ebből kiindulva állapították meg, hogy az afrikai népekből hiányzik az absztrakció képessége, a szerző, aki hosszabb ideig élt Afrikában és beszéli a bennszülöttek nyelvét, Nigéria egyik törzsének 6 1/2—11 éves gyermekeit általuk ismert anyagon — ismert állatok modelljeinek és ott termő növényeknek a segítségével — vizsgálta. A vizsgálat feladatai voltak 1. egy sorba helyezni az összetartozókat, lehetőleg minél több módon; 2. kivenni a sorból a nem oda tartozót. Értékelésre került az osztályozások száma és szempontja. A vizsgálat eredménye szerint, ahol a kellő motiváció — az érdeklődés az anyag iránt — megvolt, ott az absztrakció-képesség bizonyos foka már a 6 1/2 éveseknél is megmutatkozott és a korrallal növekedett. Különös — a szerző által sem magyarázható — módon, iskolába járó és nem járó gyermekek absztraháló képességében nem volt kimutatható különbség.

L. E. KEATING: A Pilot Experiment at the Hospital School Lingfield 1957—1960. (*Az olvasás kiségetésének egy úttörő kísérlete a lingfieldi kórház-iskolában 1957—60*). Az epilepsziás gyermekek számára berendezett kórház ápolottjai közül azokat a gyermekeket, akik (feltehetően sok iskolai hiányzás miatt) nem tanultak meg olvasni, vagy akiknek az olvasási szintje erősen az átlag mögött maradt, először 20-as, majd 10-es, végül 5-ös csoportokban tanítottak olvasni. Jó eredményt csak az utóbbi próbálkozás hozott, mégpedig az „egy gyermek — egy tanító” rendszerrel, „az anya térdén való olvasás” módján. Az eredmény feltételei bizonyos fokú általános intelligencia, a gyermek igyekezete a munkában, a vizuális és motorikus technikák elsajátítását akadályozó agysérülés hiánya.

K. LOWELL, F. JOHNSON, O. PLATTS: A Summary of a Study of the Reading Ages of Children who had been given Remedial Teaching (*Egy kiségitő tanításban részesült gyermekek olvasási koráról szóló tanulmány összefoglalása*). Szerzők kb. 2 évvel azután, hogy a körzet Gyermekvédelmi Központja legalább 3 hónapig tartó kiségitő olvasás-tanításban részesítette az arra rászoruló 9—10 éves tanulókat, megfelelő tesztek (Schonell ill. Vernon) segítségével újra megállapították olvasási kora-

kat. Megállapítható volt, hogy a gyermekek olvasás-szintje a tanítás óta eltelt időben is jelentősen emelkedett.

II. rész. — A füzet megemlékezéssel kezdődik ARNOLD GESSELLRE (1880—1961), aki egyike volt a legismertebb amerikai gyermekpszichológusoknak. Álláspontja, hogy az emberi viselkedés meghatározott struktúrában és időbeli sorrendben fejlődik, amit a környezeti hatások érintenek és módosítanak, de nem alakítanak, a megemlékezésnek a Gesell-intézetben dolgozó írója szerint is sok ellentmondásra talált. Kétségtelen azonban, hogy óriási munkásságának sok köszönhető, főleg az egyes életkorok megnyilvánulásainak pontos — szerinte mérhető és skálába fogható — felmérése terén.

D. CASE és J. M. COLLINSON: The Development of Formal Thinking in Verbal Comprehension (*A formális gondolkodás fejlődése a verbális megértésben*). 11—18 éves tanulóknak történelmi, földrajzi és irodalmi szövegek elolvastatása után bizonyos, a szövegre vonatkozó kérdéseket tettek fel, az adott feleleteket az intuitív, konkrét ill. formális gondolkodás kategóriáiba sorolták. Az eredmény nagyjából (időpont előbbrehozással) megerősítette PIAGET elméletét, amely szerint formális műveletek (a lehetőségeket hipotetikus-deduktív módon megközelítő gondolkodás) 12 év után kezdődnek. Regressziók az intuitív fokra elég gyakoriak voltak, itt a szerzők, mint további tényezőre, a kulturális háttérre, a tapasztalatra és a verbális készség hiányára következtetnek.

J. McLEON: The Estimation of Readability of Books of Low Difficulty (*Kevés nehézséget okozó könyvek olvashatóságának megítélése*). Elsősorban olvasási nehézségekkel küzdő gyermekek szempontjából vált szükségessé könnyen olvasható könyvek kiválasztása a különböző osztályok számára. A kiválasztás a könyvekből vett szövegrészek olvasásának standardizált olvasás-tesztekkel való összehasonlításával történt, egyrészt a szöveg olvasásában ejtett hibaszám, másrészt a szövegnek utólagos kérdésekkel ellenőrzött, megértése alapján.

S. JONES: The Wechsler Intelligence Scale for Children Applied to a Sample of London Primary School Children (*A Wechsler intelligencia skála alkalmazása londoni elemi iskolás gyermekekre*). Az Amerikában igen elterjedt WECHSLER-féle skála (WISC) London különböző kerületeiből származó gyermekeken való kipróbálása és a BINET—STANFORD-teszttel való összehasonlítása a teszt felhasználhatóságát mutatta, de mivel — különösen magasabb intelligenciakornál — a BINET—STANFORD-teszt magasabb értékeket mutat, egyik teszt nem helyettesítheti a másikat.

R. R. SKEMP: The Need for a Schematic Learning Theory (*Egy sémán alapuló tanulási elmélet szükségessége*). Kiindulva PIAGET meghatározásából, amely szerint új ismeretek szer-

zése egy séma beolvadása egy fennálló sémába (asszimiláció), szerző bizonyos rajzok segítségével szó-szimbólumokat taníttatott meg középiskolás fiúkkal egyrészt úgy, hogy az új szimbólumok jelentése alkalmas volt a már megtanultak által való asszimilálásra, másrészt úgy, hogy ilyen asszimilálásra nem volt lehetőség. A kikerdezés 1 ill. 28 nap múlva nagymértékben igazolta PIAGET elméletét.

M. D. VERNON: Specific Dislexia (*Specifikus olvasási képtelenség*). Az olvasási képtelenség különböző típusait az adott irodalom alapján tárgyalja. Megkülönböztetésük annál fontosabb, mert a kisegítő tanításra különböző mértékű javulással, stagnálással ill. visszaeséssel reagálnak. A környezet kultúrátalansága vagy nemtörődőmsége és az értelmi zavarok okozta dislexiáktól meg kell különböztetni a specifikus dislexiát. Utóbbi jelentkezik normális intelligencia mellett és mégis rendkívül rezisztens a kisegítő tanítással szemben. Ün. „szó-vakság” állhat fenn, az egyes betűk szintetizálásának képtelensége. Együttjáró tünetként megfigyelték az alakfelfogás, a rend- és iránypercepció nehézségét, egyes esetekben jobb-bal bizonytalanságot. Öröklődési tényezők előfordulnak, de nem szükségszerűek. Neurológiai alapként egyesek a parietális lebeny veleszületett defektusát tételezik fel.

H. B. YOUNG, R. TAGIURI, G. TEST, G. MONTEMAGNI: Influence of Town and Country upon Children's Intelligence (*A város és a vidék befolyása a gyermek intelligenciájára*). A munka, amely a Harvard-egyetem és a firenzei egyetem kutatási programjának egy része, Firenzéből és a környék falusi területéről kb. 1100 V. osztályos gyermekben (életkor 9,6—14,6) aránylag „kulturamentes” intelligencia-tesztekkel végzett vizsgálatokat ismertet. A vizsgálat azt a meglepő eredményt adta, hogy míg fiúknál jelentős intelligencia-különbség mutatkozott a városiak javára, lányoknál ez nem volt tapasztalható. Több lehetséges ok (vegyes osztályok a városban, a szülők társadalmi-gazdasági helyzete, a tanulmányok folytatásának vágyából eredő erősebb motiváció stb.) a számszerű vizsgálatok alapján megdőlt, úgyhogy szerzők itt még ismeretlen, valószínűleg a családok helyzetéből eredő tényezőket tételeznek fel.

H. ROYDS: Intelligibility of Schools Televisions Programms (*Az iskolai televízió program érthetősége*). Elemi iskolában adott televízió programok érthetőségének és oktatási hatékonyságának megállapítására 383 8—14 éves gyermekkel, Anglia minden részéből, negyedórával az adás után szabad dolgot írtattak a látottakról. Az érthetőség megállapítása az adás szövegében és a tanulók dolgozataiban vgrehajtott szó-számlálás, továbbá a tanítók oktató hatás szempontjából való értékelésének és a tanulók dolgozatainak összehasonlítása alapján történt. A vizsgálat

mindkét szempontból pozitív eredményt adott.

J. A. DAVING: The Relationship between Reading Attainment and the Inconsistency of English Spelling at the Infant School Stage (*Az olvasási képesség és az angol kiejtés változékonysága közötti kapcsolat az előkészítő osztály fokán*). — Már sok kísérlet történt, hogy az angol kiejtésnek az olvasás tanulást rendkívül megnehezítő esetlegességét kiküszöböljék. Szerző egy ilyen kísérletet ismertet, amely az olvasás tanítást a „kibővített” latin ABC-vel kezdi, és csak az olvasási készség elsajátítása után tér át a hagyományos angol kiejtés szerinti olvasásra.

Szimpozion a mai nevelési kutatásról. I. — E. A. PEEL: Priorities in Educational Research (*Elsőbbrendűsége a nevelési kutatásban*). Szerző szerint meg kell változtatni a kutatások súlypontját: a mai nevelés — a modern ipar követelményei, a komplexebb világ nagyobb igényei folytán — az egyénnel szemben a meg nem válaszolt problémák tömegét adja fel. Túlságosan sok munkát fordítottak a tanulók kiválasztásának problémájára, túlságosan sok az átgondolt cél nélküli felmérés. A kutatásnak egyrészt a folyó gyakorlat, másrészt a távlatok felé kell orientálnia (elsőre példa a középiskolai nevelés átszervezésének hatása a tanulók teljesítményeire, a másodikra új gondolatok kipróbálása a programmatikus tanulást illetően). Arra a kérdésre, hogy a kutatásnak a „kutató szobájában” vagy az iskolában kell-e folynia, szerző az előbbinek (amire nem akarja használni a félreérthető „tisztá kutatás” vagy „alapkutatás” nevet) hangsúlyozásával felel. Ilyen, elméleti oldalról jövő kutatás pl. a kíváncsiság és újszerűség szerepe a motivációban, a tanulókban végbemenő folyamatok kérdése és az iskola hatása azokra (gondolkodás, fogalomalkotás egyes tantárgyakra való vonatkozásban stb.). A kutatás helyének megállapításánál a legnagyobb felelősség az egyetemeken és az intézetekben nyugszik, amelyek közül, sajnos, nem mindegyik van a kutatásra kellően felszerelve és anyagilag ellátva. Érdekes példát hoz a birminghami, manchesteri és londoni egyetem kooperatív kutatásáról, amelyben tudományos fokozat- és diploma-szerző hallgatók vettek részt.

II. — G. E. R. BURROUGHS: Cooperative Research in Institutes of Education (*Kooperatív kutatás Neveléstan Intézetek között*). — Kollektív kutató munka megszervezésének ismertetése először Tanulmányi Szakbizottság, majd Training Collegek között, a szervezés végső fokán tanítók nagyobb körének bevonásával.

III. rész. — R. S. ADAMS: A Further Approach to Attitude Scaling (*A magatartás mérésének egy újabb megközelítése*). Tanítóképző növendékeinek egy skálán kellett megjelölniük egy tantárgy iránti szimpátiájukat, antipátiájukat vagy közömbösségüket. A „választható

tárgyak" választása által lemérhető volt, hogy az elméletben adott felelet mennyire fedi a tényleges magatartást.

M. CHEREN: School Phobias (*Iskola-fóbiák*). Harminchárom 5,5—14,2 éves iskola-fóbiában szenvedő — az iskolába menés ellen szenvedélyesen tiltakozó — gyermek vizsgálata. Az esetek sok hasonlóságot mutatnak az irodalomban eddig tárgyalt esetekkel: normális intelligencia, igen szoros anya—gyermek kapcsolat, sok esetben egy új iskolába való átmenet nehézségei, nehézségek a tanulásban, egyes esetekben a gyermeket az iskolában ért traumák. A csoport 2/3 részét önállótlan és érzelmi éretlenség jellemezte. A terápia 19 esetben más iskolába való áthelyezésből, 16 esetben egyéni pszichoterápiából, 9 esetben kiegészítő tanulásból állt.

Szimpozium a mai nevelés kutatásáról. — III.

S. WISEMAN: The Tools of Research. — Men and Machines (*A kutatás eszközei. Emberek és gépek*). — Szerző szerint a pedagógiai kutatás elszomorító helyzete elsősorban a képzett kutatók hiányából fakad: kevés a neveléslélektanban tudományos fokozatot elérők száma és ezek sincsenek kellően felkészülve arra, hogy a modern kutatás követelményeinek megfeleljenek. Vitatkozva BORRUGHs hozzá- szólásával, megkülönbözteti a „kutatást” a „vizsgálattól”, az előbbihez statisztikai és metodikai technikákban jártas szakemberek kellene; tanítók és college-előadók jártasak lehetnek a nevelésben, de alkalmatlanok a „kemény” kutató munkára. A baj az egyetemi tanszékek helytelen elosztásában és a tudományos fokozatokra való képzés meg nem felelő organizációjában van: kutató tanszékek felállítását ajánlja. Egy további hiányosság a rossz ellátottság elektronikus készülékekkel és technikai személyzettel.

W. D. WALL: Resistences, Organisations and Costs (*Ellenállások, szervezés és költségek*). WISEMAN érveit csak részben fogadja el. Hangoztatja a pedagógiai terület sajátos voltát, ami szabad teret enged hozzá nem értő irányítóknak és személyes tapasztalat híján levő vezetőknek. Kevesen teszik fel világosan a cél- nak, a cél más szempontokkal való összeegyez- tethetőségének és a keresztülvitel módjának a kérdését, még kevésbé ellenőrzik, hogy az életbeléptetett rendszer milyen eredményekre vezetett. A kutatásnak a pedagógiát alá támasztó tudományokban is kell folynia. Az operatív kutatások mellett (tanulmányo- zása annak, ami van) az akció-kutatásnak (kísérleti szituációk előállításának a nevelési rendszerben) is helyet kell kapnia. Lényeges a kutatás tudományos igényessége és ebben nem tehető különbség „kemény” kutató munka és más vizsgálati módok között. Kutató tan- székek helyett kutatási osztályokat (depart- ment) ajánl, amelyek a különböző segédtudomá- nyok kutatási területeit foghatják össze. A kuta-

tás területeit illetően, nélkülözhetetlenek a következőket látja: felmérések nagy anyagon (ezt a National Foundation of Educational Research — a Nevelési Kutatás Nemzeti Alapja — már elindította), intenzív eset- tanulmányok individuális gyermekeken ilyen felmérések tükrében, tanítási módszerek vizs- gálatá önkényesen előállított kísérleti helyze- tekben, folytatólagos (follow-up) vizsgálatok jelentős időn (5—10 év) keresztül.

C. C. ANDERSON: The Relationship between Inhibition of Motor Response and Cognitive Performance (*A motorikus reakciók gátlása és az intellektuális teljesítmények közötti össze- függés*). Tizennégy év körüli VIII. osztályos tanulókon megfelelő tesztek segítségével össze- hasonlították a motorikus gátlás képességét (pl. egy szöveg minél lassabb leírását) külön- böző értelmi tevékenységet kívánó teszt- eredményekkel. Az eredmény megerősítette a hipotézist, hogy az erősebb gátlásra képesek nagyobb intellektuális teljesítményt érnek el.

Three Experiments Using the Junior Maudsley Personality Inventory (Három kísér- let a Junior Maudsley személyiségjeggy-lista fel- használásával). — A három kísérlet közül az egyik (M. P. CALLARD és C. L. GOODFELLOW) a „neuroticizmus” (neurozitikus jelleg) és extravertáltság összefüggését vizsgálta a tanul- mányi eredményekkel: kimutatta, hogy alacso- nyabb teljesítményt kívánó iskolák tanulói vagy iskolán belül alacsonyabb teljesítményt nyújtó tanulók között a neuroticizmus maga- sabb foka áll fenn. — A második kísérlet (R. D. SAVAGE) ugyanezt egyetemi hallgató- kon vizsgálta. Míg az egyetemi hallgatók álta- lában a normánál magasabb neuroticizmus- fokot mutatnak, a tanulmányi eredményekkel való összehasonlításban U alakú görbe volt megállapítható, azaz a jó előmenetel a neuro- ticizmusnak optimális mértékéhez kötött; az azt meghaladó fok gátolja a teljesítményt. Az extravertáltsággal a tanulmányi eredmény fordított viszonyban áll. — A harmadik kísér- let (C. G. COSTELLO és H. M. BRACHAN) ugyanezt a kérdést a kulturális és a nemi különbség kapcsolatában vizsgálta: szigni- fikáns különbséget csak a lányok és fiúk össze- hasonlítása adott, az előbbieket magasabb neuro- ticizmus-fokát illetően.

P. H. TAYLOR: Children's Evaluations of the Characteristics of the Good Teacher (*Gyer- mekek értékelése a jó tanítót jellemző vonásokról*). Több mint 800 elemi és középiskolai tanulónak egyrészt rövid dolgozatot kellett írni a „jó” és a „gyenge” tanítóról, aminek megállapítá- sait három kategóriába (fegyelem, tanítás és személyi tulajdonságok) sorolták, másrészt a tanító tulajdonságairól kezükbe adott listán kellett a tulajdonságokat rangsorolni. 84 tanítónak ugyancsak meg kellett adni a „jó tanítót” jellegzetességeit. A gyermekek álta- lában a tanítás jóságát helyezték első

helyre, a tanítók a tanító emberi tulajdonosságait.

D. YOUNG: Examining Essays for Eleven Plus Classification (*Vizsgadolgozatok a „Tizenegy plusz” besoroláshoz*). A „Tizenegy plusz” besorolás az angol tanulók tesztek alapján való vizsgálata, amely a 11 évet betöltött tanulók iskolafajtába való besorolásáról dönt. A cikk a tesztek mellett szükségesnek bizonyult dolgozat értékelését ismerteti.

W. G. RUDD és S. WISEMAN: Sources of Dissatisfaction among a Group of Teachers (*Az elégedetlenség forrásai a tanítók egy csoportjánál*). 590 tanítóval (az 1955-ben végzetek mintegy 72%-ával) kérdőívet töltettek ki

(1960-ban) hivatásukkal való elégedettségükről ill. elégedetlenségük okairól. Az eredmények szerint a túlnyomó többség nagymértékű kielégülést talált hivatásában (az előkészítő osztályban és a gimnáziumban tanítók inkább, mint más típusú iskolákban); az elégedetlenségi okok sorában az elégtelen fizetés, a tanterületben tapasztalt emberi kapcsolatok hiánya, a tanítás tárgyi feltételeinek hiányosságai, a túl nagy megterhelés, a gyakorlat hiánya, a nagy osztálylétszám, a hivatásnak meg nem felelés érzése, kevés idő és a társadalomban elfoglalt helyzet nem kielégítő volta álltak az első helyeken.

HERMANN ALICE

AZ MTA PEDAGÓGIAI BIZOTTSÁGA

A Pedagógiai Bizottság 1962. nov. 9-én folytatódó kibővített ülésén foglalkozott az oktatási folyamat strukturális kérdéseinek — az október 4-i és 5-i munkaértekezlet anyagának — megvitatásával. Az ülést SZARKA JÓZSEF, a vitát NAGY SÁNDOR vezette. A hozzászólások anyagából:

HORVÁTH LAJOS: A felmerülő problémák közül hármat emel ki: 1. Tanítványainkban a fejlettségüktől meghatározott szinten viszonylag teljes, a valóságot híven tükröző világképet kell kialakítani. Ennek érdekében az ismeretek egységes, összefüggő rendszeréhez kell eljuttatnunk tanítványainkat. 2. Az oktatási folyamatnak megvannak az átfogó törvényszerűségei, melyek minden szakaszban, a tanulók minden fejlettségi szintjén érvényesülnek. Ugyanakkor nem hanyagolhatók el azok a lényeges különbségek sem, melyek a fejlődés egyes szakaszaiban jelentkeznek, és a problémák differenciált vizsgálatát kívánják. 3. Az ismeretszerzés szervezeti formái közt néha választhatunk, de ezek gyakran adottak, és ilyenkor lehetőségeik maximális kihasználásának alkotó módon kell történnie.

TEMESI ALFRÉD: A tanítási óra hagyományos menete a következő: 1. Tanári közlés és indoklás, illetve a tanulóval folytatott (kérdésekből és válaszokból álló) beszélgetés. 2. Házi feladat, otthoni tanulás. 3. Kikérdezés a következő órán. A tanulók többsége az ilyen menetet követő oktatásból nem profitál eléggé. Egyes vizsgálatok szerint a tanulók 70%-ának sokkal konkrétabb motivációra van szüksége. Felhívja a figyelmet a modern taneszközök célszerű, együttes felhasználásának lehetőségére. Segítségük beépítése az oktatási folyamatba feltartóztatathatatlannak látszik.

ÁGOSTON GYÖRGY: A koncentráció fontosságát emelte ki. Különösen a régi és az új anyag kapcsolatának megteremtését hangsúlyozták el a pedagógusok megfigyelései szerint.

Lehetőnek tartja szemináriumi jellegű foglalkozásokat, csoportmunka szervezését (pl. a gimnázium I. osztályában). Minden csoport azzal foglalkozzon, aminek pótlása tagjai számára elengedhetetlen. A sablonokkal való szakítás után ezeket a különleges megoldásokat igen eredményesen lehet majd beiktatni a tervszerű munkába.

KOMLÓSI SÁNDOR: Az iskolás gyermekek tanulással foglalkozik. A tanítási órákon folyó munka megváltozása bizonyosan javítja majd az önálló otthoni tanulás eredményességét is. Nem várható azonban, hogy ez automatikusan lényegesen átalakul. A növendékek önálló tanulásának kérdésével a didaktikának és a módszertanoknak behatóan kell foglalkozniuk: meg kell mutatniuk a pedagógusoknak, hogyan tanítsák meg valamennyi növendéküket tervszerűen és gazdaságosan tanulni.

BALASSA LÁSZLÓ: A tanulók alkotó erejének kibontakoztatását sürgette. Több példával meggyőzően bizonyította, hogy a magyar irodalom tanítása közben a csoportmunka, különösen azonban az írásos alkotás (fogalmazás) milyen meglepő eredményeket hozott olyan tanulóknál is, akiknél a szóbeli teljesítmény alapján ezt a pedagógus nem várhatta. Ilyen munkához pedagógusnak és növendéknek egyaránt több időre van szükségük.

BORI ISTVÁN: A gyakorlati foglalkozások eddigi tapasztalatai alapján azt állapítja meg, hogy a foglalkozások vezetői a már jól ismert óratípusok lehetőségeit sem aknázzák ki elégséges mértékben. Nincsen az órák szervezésében semmi változtatás. Ugyanígy van a módszerekkel. A számonkérés, értékelés, új eszközök felhasználása stb. terén egyaránt sok a kívánni való. Ennek következménye, hogy a sikerérzés sokszor nem követi a tanuló munkáját, és a tárgyat nem szeretik. A gyakorlati foglalkozások különösen megkívánják a hatékony szervezési formák és módszerek tanulmányozását.